

13. गीतामृतम्

स्वाध्याय

1.

1) कः न जायते म्रियते वा कदाचित् ?

मनुष्यः

भक्तः

आत्मा

देहः

2) कस्य मृत्यु ध्रुवः ?

पदार्थस्य

जातस्य

धनस्य

आत्मनः

3) कस्मिन् अर्थे त्वं न शोचितुमर्हसि ?

अपरिहार्ये

परिहार्ये

मरणे

दुःखे

4) कस्मिन् ते सङ्गः न स्यात् ?

कर्मणि

अकर्मणि

ज्ञाने

धने

5) कः ज्ञानं लभते ?

भक्तिमान्

गुणवान्

श्रद्धावान्

धनवान्

6) कतिविधाः भक्ताः भवन्ति ?

चतुर्विधाः

त्रिविधाः

त्रिविधा

एकविधः

2.

1) अजः नित्यः शाश्वतः पुरानः च कः ?

🔥 आत्मा अजः नित्यः शाश्वतः पुरानः च ।

2) मृतस्य किं ध्रुवम् ?

🔥 मृतस्य जन्म ध्रुवम् ।

3) कस्मिन् ते अधिकारः अस्ति ?

🔥 कर्मणि एव ते अधिकारः अस्ति ।

4) जनः कदा शान्तिम् अधिगच्छति ?

🔥 जनः ज्ञानं लब्ध्वा परां शान्तिम् अधिगच्छति ।

5) कः भक्तः भगवतः प्रियः ?

🔥 तस्मात् लोकः न उद्धिजते, यः लोकात् न उद्धिजते, यः च हर्षामर्षभयोद्धेयैः मुक्तः सः भक्तः भगवतः प्रियः ।

4.

- 1) न म्रियते वा कदाचित् आत्मा ।
✚ जायते
- 2) कर्मण्ये वाधिकारस्ते मा कदाचन ।
✚ फलेषु
- 3) श्रद्धावान् लभते ।
✚ ज्ञानम्
- 4) बन्धं मोक्ष च या वेति सा सात्विकी ।
✚ बुद्धिः

5. रेखाङ्कितपदानां स्थाने कोष्ठकात् प्रश्नवाचकं पदं लिखित्वा प्रश्नवाक्यं रचयत ।

(किम्, कीदृशे, किम्, कीदृशी, कस्य)

- 1) आत्मा हन्यमाने शरीरे न हन्यते ।
 - 2) ज्ञानं लब्ध्वा शान्तिम् अधिगच्छति ?
 - 3) सुकृतिनः जनाः मां भजन्ते ।
 - 4) सा बुद्धिः सात्विकी वर्तते ।
- 1) आत्मा कीदृशे शरीरे न हन्यते ?
 - 2) किम् लब्ध्वा शान्तिम् अधिगच्छति ?
 - 3) सुकृतिन् जनाः कम् भजन्ते ?
 - 4) सा बुद्धिः कीदृशी वर्तते ?

6. सन्धिविच्छेदं कुरुत ।

- 1) अजो नित्यः =
✚ अजो नित्यः = अजः + नित्यः
- 2) शाश्वतोडयम् =
✚ शाश्वतोडयम् = शाश्वतः + अयम्
- 3) कर्मण्येवाधिकारस्ते =

✚ કર્મણ્યેવાધિકારસ્તે = કર્મણિ + એવ + અધિકારઃ + તે

4) સગ્ડોડસ્ત્વકર્મણિ =

✚ સગ્ડોડસ્ત્વકર્મણિ = સગ્ડઃ + અસ્તુ + અકર્મણિ

7. સમાસપ્રકારં લિખત |

1) ગીતામૃતમ્ =

✚ ગીતામૃતમ્ - ષષ્ઠી તત્પુરુષ સમાસઃ

2) કર્મણ્યેવાધિકારાસ્તે =

✚ કર્મણ્યેવાધિકારાસ્તે = નજ્ તત્પુરુષ સમાસઃ

3) સંયતેન્દ્રિય =

✚ સંયતેન્દ્રિય = બહુવ્રીહિ સમાસઃ

4) ભયાભયે =

✚ ભયાભયે - ઇતરેત દ્વન્દ્ સમાસઃ

8. અધસ્તનયોઃ શ્લોકયોઃ પૂર્તિ કુરુત |

1) જાતસ્ય હિ શોચિતુમર્હસિ ||

✚ જાતસ્ય હિ ધ્રુવો મૃત્યુઃ ધ્રુવં જન્મ મર્તસ્ય ચ |

✚ તસ્માદપરિહાર્યેઽર્થે ન ત્વં શોચિતુમર્હસિ ||

2) યસ્માન્નોદ્રિજતે મે પ્રિયઃ ||

✚ તસ્માન્નો દ્રિજતે લોકો લોકાન્નોદ્રિજતે ચ યઃ |

✚ હર્ષાભર્ષભયોદ્રેગૈઃ મુક્તોઃ યઃ સ ચ મે પ્રિયઃ ||

9. અર્થવિસ્તારં કુરુત |

1) કર્મણ્યેવાધિકારસ્તે મા ફલેષુ કદાચન |

મા કર્મફલહેતુર્ભુઃ મા તે સગ્ડોડસ્ત્વકર્મણિ ||

✚ ઉપર્યુક્ત શ્લોકમાં ભગવાન કહે છે કે કર્મ કરવામાં જ તારો અધિકાર છે; તારે સદૈવ કર્મ કરતા રહેવું જોઈએ. 'આ કર્મથી મને શું મળશે' એનો તારે જરા પણ વિચાર કરવાનો નથી. કર્મના ફળનો

જો તું વિચાર કરશે તો તે મર્યાદિત યા સીમિત થઈ જશે. કોઈ વ્યક્તિ અમુક વ્યવસાય કરતી હોય અને તેને તેનાથી અમુક આવક થતી હોય, પરંતુ જો તે આવકને લક્ષમાં રાખીને જ કર્મ કરે તો ક્યારેક તેને મર્યાદિત આવક થાય; તેનો માલિક તેને ફક્ત લોભવશ કામ કરનાર કર્મચારી ગણી લે. ભગવાન કહે છે કે તું કર્મના ફળની ઇચ્છાવાળો થઈશ નહીં. કર્મના અભાવમાં, કર્મ ન કરવામાં તારી વૃત્તિ ન થાઓ.

2) શ્રદ્ધાવાન લભતે જ્ઞાનં તત્પરઃ સંયતેન્દ્રિયઃ ।

જ્ઞાનં લબ્ધ્વા પરાં શાન્તિમચિરેણાધિગચ્છતિ ॥

✚ ગ્યાન મેળવવા ઇચ્છનારમાં પહેલા શ્રદ્ધા હોવી જોઈએ. ગીતાકારે પહેલેથી કહ્યું છે કે યો યચ્છદ્ધઃ એવ સઃ, અથવા જે જેવી શ્રદ્ધા યા ભાવના રાખશે તેને તેવું ફળ મળશે. આમ શ્રદ્ધાળુ માણેસને જ જ્ઞાનપ્રાપ્તિ થાય છે; તેનાથી આગળ જેણે પોતાની ઇન્દ્રિયો પર વિજય મેળવ્યો હોય તેને જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય છે અને ટુંક સમયમાં તે પરમ શાંતિનો અધિકારી પણ બને છે.

3) ચતુર્વિધા ભજન્તે માં જનાઃ સુકૃતિનોઙ્જુન્ ।

આર્તો જિ જા સુર થા થી જ્ઞાની ચ ભારતર્ષભ્ ॥

✚ ઉપર્યુક્ત શ્લોકમાં ગીતાના મહાન ઉપદેશક ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ અર્જુનને કહે છે કે શ્રેષ્ઠ ભરવંશી રાજા અર્જુન ! ચાર પ્રકારના સદાચારી ભક્તો મને ભજે છે : (1) આર્ત-દુઃખી: (કોઈ કારણથી દુઃખમાં આવી પડીને ભગવાનનું ભજન કરે તે આર્ત પ્રકારનો ભક્ત છે.) (2) જિજ્ઞાસુ - (ઇશ્વરના સ્વરૂપને જાણવાની ઇચ્છાવાળો જિજ્ઞાસુ ભક્ત છે.) (3) અર્થાર્થી - સંસારના પદાર્થોની કામના ધરાવતો ભક્ત (ધન, પદ, સંતાન વગેરે જેવા સાંસારિક પદાર્થોની પ્રાપ્તિ કરવાની કામનાથી ભગવાનની ભક્તિ કરનાર અર્થાર્થી ભક્ત છે.) (4) જ્ઞાની - જેને સંસારની અનિત્યતા, આત્માની અમરતા તથા ઇશ્વરના સ્વરૂપનું જ્ઞાન થઈ ગયું છે તે ભક્ત જ્ઞાની ભક્ત છે.)